

„Antygona”

„Antygona”

informacje podstawowe

Tytuł	<ul style="list-style-type: none"> • Odnosi się do imienia głównej bohaterki tragedii — córki Edypa. • Taki zabieg był charakterystyczny dla tragedii antycznych. W ten sposób określano wiodący temat i wątek tekstu.
Czas i miejsce	<ul style="list-style-type: none"> • Akcja tragedii rozgrywa się prawdopodobnie w XII wieku p.n.e., w czasach rządów rodu Labdakidów. • Akcja rozgrywa się przed pałacem w Tebach. • Akcja rozgrywa się w przeciągu 12 godzin (od wschodu do zachodu słońca), o wydarzeniach przeszłych dowiadujemy się z pieśni chóru

„Antygona”

informacje podstawowe

Autor

- SOFOKLES (ok. 496-406 r. p.n.e.)
- Był aktorem, kapłanem, urzędnikiem i najpłodniejszym antycznym dramaturgiem złotego wieku Aten. Napisał aż 123 tragedie (zachowało się siedem)!
- Autor zasłynął także jako **innowator teatralny**, wprowadził bowiem istotne zmiany w sposobie wystawiania dzieł dramatycznych. Zdecydował o tym, że na scenie mogło jednocześnie przebywać i dialogować ze sobą **trzech aktorów**, **wprowadził dekoracje** (scenografię) i **zrezygnował z trylogii antycznych** (trzech tragedii opowiadających tę samą historię) na rzecz pojedynczej, zamkniętej całości.
- Po śmierci uznany przez Ateńczyków za herosa czyli półboga.

„Antygona”

informacje podstawowe

Budowa

- **prolog** - pieśń chóru dotycząca przeszłych wydarzeń
- **parodos** - pieśń chóru wprowadzająca w akcję
- **epejsodiony** - wypowiedzi bohaterów
- **stasimony** - pieśni chóru
- **kommos** - lament głównego bohatera
- **exodos** - pieśń chóru na zakończenie

„Antygona”

poziom rozszerzony — cechy tragedii greckiej ← wykorzystujemy do tematów związanych ze sposobem kreacji bohatera oraz kreacji świata przedstawionego

<i>cecha</i>	<i>opis</i>
zasada trzech jedności: jedności czasu, jedności miejsca i jedności akcji	- akcja Antygony rozgrywa się w ciągu jednego dnia (12 godzin), od rana do zachodu słońca
zasada decorum	- styl tekstu jest stosowny do gatunku i tematyki dzieła. „Antygona” pisana jest patetycznym (podniosłym) językiem. O scenach krwawych np. śmierci bohaterów informuje chór, albo posłańcy
występowanie konfliktu tragicznego	- nierozwiązywalny spór dwóch racji, z których każda jest słuszna pod względem moralnym
bohater obciążony winą tragiczną (hamartią)	- wina tragiczna bohatera; bez względu na to co uczyni Antygona, poniesie klęskę (bogowie osądzą ją jako złą siostrę, dusza brata nie trafi do Hadesu; Kreon skaże ją na śmierć)
obecność tragicznego zbłądzenia (ironia tragiczna)	- Antygona nieświadomie wypełnia wyrok przepowiedni (mit o rodzie Labdakidów), pycha prowadzi ją do śmierci samobójczej

„Antygona”

poziom rozszerzony — cechy tragedii greckiej ← wykorzystujemy do tematów związanych ze sposobem kreacji bohatera oraz kreacji świata przedstawionego

<i>cecha</i>	<i>opis</i>
bohatera cechuje pycha (<i>hybris</i>)	- pycha głównej bohaterki, bohaterka jest przekonana o swojej wyjątkowości (por. z Konradem z III cz. „Dziadów”, czy Raskolnikowem ze „Zbrodni i kary”)
tragedia ma wywołać uczucia litości i trwogi (<i>katharsis</i>)	- uczucie litości i trwogi (strachu), które ma odczuwać widz oglądając tragedię. Widz miał wyjść z przekonaniem, że ludzkim losem rządzą bogowie, a przed przeznaczeniem nie ma ucieczki. Widz wychodził z teatru z poczuciem ulgi : nie miał tak źle jak bohaterowie tragedii, a swoje niepowodzenia mógł interpretować jako wolę boską.
zasada <i>mimesis</i>	- wydarzenia przedstawione w sposób prawdopodobny , realny do zaistnienia
obecność chóru	- który komentuje wydarzenia, mówi o uczuciach bohaterów, wygłasza prawdy moralne, wprowadza w akcję
charakterystyczna budowa *** (znajomość wymagana na poziomie rozszerzonym)	- prolog - pieśń chóru dotycząca przeszłych wydarzeń - parodos - pieśń chóru wprowadzająca w akcję - epejsodiony - wypowiedzi bohaterów - stasimony - pieśni chóru - kommos - lament głównego bohatera - exodos - pieśń chóru na zakończenie

„Antygona” - monolog Antygony, skierowany do Kreona

Przecież nie Jowisz obwieścił to prawo,
Ni wola Diki, podziemnych bóstw siostry,
Taką ród ludzki związała ustawą.
A nie mniemałam, by ukaz twój ostry
Tyle miał wagi i siły w człowieku,
Aby mógł łamać święte prawa boże,
Które są wieczne i trwają od wieku,
Że ich początku nikt zbadać nie może.
Ja więc nie chciałam ulęknąć się człeka
I za złamanie praw tych kiedyś bogom
Zdawać tam sprawę. Bom śmierci ja pewna

Nawet bez twego ukazu; a jeśli
Wcześniej śmierć przyjdzie, za zysk to poczytam.
Bo komu przyszło żyć wśród nieszczęść tylu,
Jakże by w śmierci zysku nie dopatrzył?
Tak więc nie mierzi mnie śmierci ta groźba,
Lecz mierzyłoby mnie braterskie ciało
Niepogrzebane. Tak, śmierć mnie nie straszy,
A jeśli głupio działać ci się zdaje,
Niech mój nierozum za nierozum staje.

„Antygona” - monolog Kreona

Milcz, jeśli nie chcesz wzbudzić mego gniewu,
I prócz starości ukazać głupoty.
Bo brednie pleciesz, mówiąc, że bogowie
O tego trupa na ziemi się troszczą.
Czyżby z szacunku, jako dobroczyńcę,
Jego pogrzebli, jego, co tu wtargnął,
Aby świątynie i ofiarne dary
Zburzyć, spustoszyć ich ziemię i prawa?
Czyż, według ciebie, bóstwa czczą zbrodniarzy?
O nie, przenigdy! Lecz tego tu miasta
Ludzie już dawno przeciw mnie szemrając
Głową wstrząsali i jarzmem ukrycie
Przeciw mym rządóm i mojej osobie.
Wiem ja to dobrze, że za ich pieniądze
Straże się tego dopuściły czynu.
Bo nie ma gorszej dla ludzi potęgi,
Jak pieniądź: on to i miasta rozburza,

On to wypiera ze zagród i domu,
On prawe dusze krzywi i popycha
Do szpetnych kroków i nieprawych czynów.
Zbrodni on wszelkiej ludzkości jest mistrzem
I drogowskazem we wszelkiej sromocie.
A ci, co czyn ten za pieniądź spełnili,
Wreszcie spóźnione wywołali kaźnie.
Bo jeśli dotąd Zeusowi hołd składał,
Miarkuj to dobrze, a klnę się przysięgą,
Jeśli wy zaraz schwytanego sprawcy
Nie dostawicie przed moje oblicze,
To jednej śmierci nie będzie wam dosyć,
Lecz wprzódy wisząc będziecie zeznawać,
Byście w przyszłości wiedzieli, skąd grabić
ciągnąć zyski, i mieli naukę,
Że nie na wszelki zysk godzić należy.
Bo to jest pewne, że brudne dorobki
Częściej do zguby prowadzą, niż szczęścia.

„Antygona” - kommos, czyli lament Antygony

Grobie, ty mojej łożnico miłości,
Mieszkanie wieczne, ciemnico sklepiona!
Idę do moich, których tylu gości
W pozgonnych domach boska Persefona.
Za wami idę ja, co w życia wiośnie
Zginęłam, prawie nie zaznawszy świata.
A tuszę, że mnie tam przyjmą radośnie,
Ty, ojczy, matko, i miła dłoń brata,
Bom tu z miłosną służbą wasze ciała
Własną obmyła, namaściła ręką;
Żem bratnie zwłoki uczciwie grzebała,
Taką mnie darzą podzięką!
Mam u szlachetnych ludzi cześć i chwałę,
Lecz potępienie ze strony Kreona,
Bo on me czyny uznał za zuchwałę.

Ręką więc teraz jego uwięziona,
Ani zaznawszy słodczy wesela,
Ni uczuć matki, ni dziełek pieśczoły,
Schodzę tak sama i bez przyjaciela,
Nieszczęsna, żywa do grobowej groty.
Jakież to bogów złamałam ustawy?
Jakże do bogów podnosić mam modły,
Wołać o pomoc, jeżeli czyn prawy,
Który spełniłam, uznano za podły?
Lecz jeśli z bogów to zrządzenia płynie,
Trzeba mi winnej znieść w ciszy cierpienia.
Jeśli ci błędzą, niech sięgnie ich w winie
Każń równa z bogów ramienia!

„Antygona” bohaterowie

bohater	<i>charakterystyka</i>
Antygona	<ul style="list-style-type: none"> - królewska córka Edypa i Jokasty, siostra Polinejkesa, Eteoklesa i Ismeny; - dumna i przekonana o swoich racjach młoda kobieta; - prawo boskie przedkłada nad prawo ludzkie; - jej postawę buntu możesz porównać z romantycznymi idealistami - ginie poprzez śmierć samobójczą (powieszenie) - przykład bohaterki tragicznej
Kreon	<ul style="list-style-type: none"> - wuj Antygony, mąż Eurydyki, ojciec Hajmona i brat Jokasty (matki Antygony) - dumny i przekonany o słuszności swoich racji; - uparty racjonalista; - zwolennik prawa ludzkiego; - władca despotyczny, który nie ulega nawet swojemu synowi, który błaga go o litość nad Antygona - przykład bohatera tragicznego

„Antygona” - bohaterowie

bohater	charakterystyka
Ismena	<ul style="list-style-type: none"> - młodsza siostra Antygony; - próbuje powstrzymać siostrę przed złamaniem zakazu króla; - bojaźliwa młoda dziewczyna, która po czasie chce wziąć część winy na siebie
Hajmon	<ul style="list-style-type: none"> - syn Kreona, ukochany Antygony; - błaga ojca o zmianę wyroku; - niewysłuchany przez Kreona popełnia samobójstwo, gdy dowiaduje się o śmierci ukochanej
Eurydyka	<ul style="list-style-type: none"> - żona Kreona, matka Hajmona; - po śmierci syna, przebija się sztyletami ginie
Tejrezjasz	<ul style="list-style-type: none"> - niewidomy wróżbita, który tłumaczy Kronowi jego błąd - pod jego wpływem Kreon złagodził wyrok (ze śmierci na zamurowanie w grocie)

„Antygona” - motywy

<i>motyw</i>	<i>omówienie</i>
konflikt tragiczny	<ul style="list-style-type: none"> - Jak podaje Wikipedia: konflikt tragiczny to starcie równorzędnych racji moralnych, które powoduje nieuchronną klęskę jednostki szlachetnej. - Bohater_ka staje przed wyborem, bez względu na to, jaką podejmie decyzję poniesie klęskę. - Tragizm to sposób przedstawiania danej historii, a konflikt tragiczny to dylemat, przed którym stoi bohater. - W „Antygonie” ukazano konflikt między wyższością prawa boskiego nad ludzkim. Dwójka bohaterów: Antygona i Kreon mają odmienne, tak samo słuszne moralnie racje w sprawie pochowania ciała Polinejkesa (zdrajcy ojczyzny)
obsesja władzy	<ul style="list-style-type: none"> - Kreon po otrzymaniu wiadomości, że zwłoki Polinejkesa zostały pochowane, wygłasza monolog, w którym daje się poznać jako władca bezwzględny, okrutny i egoistyczny. Chce być władcą czczonym, którego obywatele się boją. Chce sprawować rządy bez względu na podszepty serca. - Jak wynika z wypowiedzi bohatera, władca nie powinien się bać podejmować decyzji. Nie zastanawia się nad pierwszeństwem praw boskich. Dopiero w wyniku podjętych decyzji i śmierci syna oraz żony, zmienia zdanie, chce uwolnić Antygonę, ale jest już za późno - kobieta popełniła samobójstwo. Obsesja władzy Kreona została przedstawiona w tragedii w sposób negatywny, autor pokazuje nam, że doprowadziła bohatera do klęski. - Kreona możesz porównać z Makbetem lub Klaudiuszem (Hamlet).

„Antygona”

<i>motyw</i>	<i>omówienie</i>
motyw samobójstwa	<ul style="list-style-type: none"> - W tragedii Sofoklesa ten rodzaj śmierci wybierają kolejno: Antygona, Hajmon, Eurydyka. Tak typowy dla tego rodzaju literackiego finał losów bohatera wynika z cech gatunkowych i celu, jaki spełniałam - wystawiana w teatrze antycznym - tragedia. Mówiąc więc o samobójstwie w kontekście "Antygony" pamiętaj o fatum (tragicznym przeznaczeniu), tragizmie oraz
ludzki los	<ul style="list-style-type: none"> - W tragedii jest mowa o fatum - nieuniknionym, złym losie, przeznaczeniu człowieka. Nad rodem Labdakidów ciążyło fatum - założyciel rodu sprzeciwił się bogu - Dionizosowi i za to, wszyscy potomkowie będą doświadczać nieszczęść. Warto zwrócić uwagę na język tego fragmentu. Widać, że styl jest podniosły (patetyczny). O poważnych sprawach, chór wypowiada się poważnym tonem. Działanie boskie zostało określone jako <i>potrząsanie domowymi węglami</i>, rozchodzi się jak fala i wiatr oraz ryje skały. To działanie jest więc bardzo silne, nie można, tak jak żywiołów, go zatrzymać. Z apostrofy do Zeusa dowiadujemy się, że bóg jest wieczny i niezwyciężony, a człowiek nie może uniknąć w swoim życiu win. Człowiek może zostać uwiedziony przez dumę, przez pryzmat której człowiek nie odróżnia dobra od zła.
motyw buntu	<ul style="list-style-type: none"> - W tragedii Sofoklesa możemy wskazać buntowników, których do sprzeciwu wobec zasad popycha duma i pycha (hybris). Są to: Antygona (bunt wobec władzy ziemskiej), Kreon (bunt wobec woli ludu, nie słucha rad Hajmona. Sam Sofokles zdaje się, że negatywnie ocenia sprzeciw wobec przyjętych norm ale docenia heroizm Antygony. Świadczy o tym ostatnia kwestia w dramacie. Wypowiedź chóru, który potępia działanie podyktowane <i>hybris</i>.

„Antygona”

<i>motyw</i>	<i>omówienie</i>
motyw ofiary (poświęcenia)	<ul style="list-style-type: none"> - Tytułowa bohaterka tragedii składa samą siebie w ofierze bogom. Kobieta ma silne przekonanie, że postąpiła dobrze, pochowawszy brata. W jednym z monologów Antygona mówi, że jest gotowa ponieść karę i cierpieć, jeśli jest to miłe bogom. Chór ironizuje na temat tej decyzji. W zakończeniu utworu, chór powie, że ofiara ta jest zbędna, że wynika z pychy bohaterki. Uświadamia królownie i odbiorcy, że chęć chwały boskiej za życia prowadzą do tragedii.
kondycja ludzka	<ul style="list-style-type: none"> - Chór mówi o sile człowieka, który jest w stanie zmagać się z przeciwnościami. Człowiek podporządkowuje sobie naturę. Dzięki rozumowi/inteligencji zwycięża w świecie i opanowuje go. I choć jest w stanie radzić sobie z przeciwnościami losu, nie uniknie śmierci. - W czwartej części fragmentu chór mówi o tym, że człowiek decyduje o tym, czy będzie postępował zbrodniczo czy cnotliwie. Źle czy dobrze. Ma więc wolną wolę, co do wyboru postępowania. Jeśli będzie żyć zgodnie z prawem boskim, oddając im cześć, zostanie doceniony przez społeczeństwo. Jeśli zaś człowiek wybierze drogę wbrew bogu, zostanie odrzucony przez społeczeństwo. - O losie ludzkim przeczytasz np. w twórczości Kochanowskiego we <i>Fraszkach</i>, <i>Pieśniach</i> i <i>Trenach</i>.

„Antygona”

poziom rozszerzony

W jaki **funkcjonalny** sposób możesz wykorzystać wiedzę o **tragedii antycznej**?

- **Kontekst** ← na poziomie **podstawowym**, przy omawianiu przykładu możesz wprowadzić pojęcie tragedii, tragizmu lub tragedii antycznej. Np.:

Konrad Wallenrod staje przed wyborem między szczęściem osobistym, a dobrem ojczyzny. Możemy ten dylemat określić mianem konfliktu tragicznego, gdyż zarówno miłość, jak i patriotyzm są ważnymi, szlachetnymi i moralnie równoważnymi wartościami.

- **Argumentacja** ← pisząc o **sposobach kreacji świata przedstawionego**, możesz powołać się na zasadę **mimesis** ← pamiętaj o funkcjach takiego zabiegu (**odwołania do antyku, historiozofia, przekazanie głównej idei tekstu**). Np.:

Temat: Sposoby ukazywania rzeczywistości w dziele literackim.

Argument: Autorzy sięgają po konwencję mimetyczną, by ukazać prawdopodobieństwo wydarzeń.

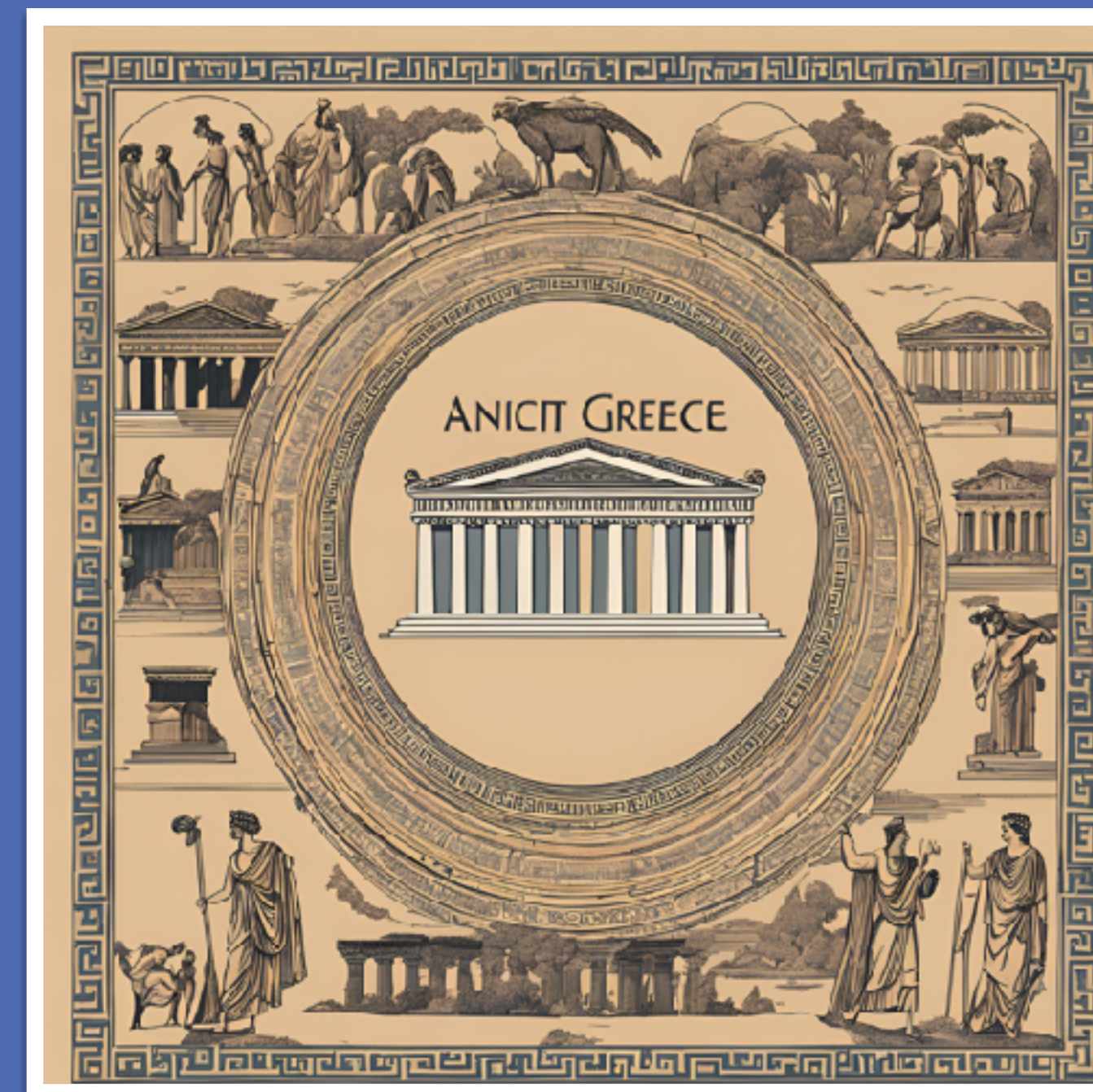
- **Przykłady** ← pisząc o **kreacji bohatera** możesz powołać się na pojęcie bohatera tragicznego np. Kordiana w kontekście archetypu homo viator.

Temat: Idealista w literaturze. Sposoby kreacji postaci.

Argument: Autorzy ukazują idealistę, jako człowieka, który w staje w niemożliwym do rozwiązania tragicznym wyborze.

Przykład: Antygona jest idealistką, wierzy w wyższość prawa boskiego nad prawem ludzkim, prowadzi ją to do klęski, gdyż musi dokonać wyboru, który sprowadzi na nią nieszczęście. jest bohaterką tragiczną.

Praca domowa

Wypracowanie nr 1

Cena poświęcenia. Rozważ problem, odwołując się do:

- dwóch wybranych lektur z antyku, np. mitu o Prometeuszu, historii o Abrahamie i Izaaku lub „Antygony”,
- dwóch wybranych kontekstów np. definicji bohatera tragicznego, archetypu etc.